

Discurs d'inauguració de l'any acadèmic 2025-26

Presidenta, president del Parlament, delegat del Govern, batle de Palma, secretària d'Estat, president del Consell de Mallorca, conseller d'Educació i Universitats, i director general, consellers, president del Consell Social, companys del personal docent i investigador, del personal tècnic de gestió, d'administració i serveis, del Consell d'Estudiants, representants de la societat de les Illes Balears, amics i companys,

Deia, Mark Twain, ja al 1869, que «viatjar és fatal per als prejudicis, la intolerància i l'estretor de mires».

Acabam l'estiu, i jo desitj que hàgim viatjat molt tots, físicament o metafòricament, però — en qualsevol cas— que ens hàgim allunyat dels prejudicis, de la intolerància i, sobretot, de l'estretor de mires, que és la mare de tots els mals.

No tenc clar, però, que als 9 milions de turistes que fins ara ens han visitat, viatjar aquí els hagi servit per res d'això. Però, mai no se sap i cal no perdre l'esperança.

Necessitam, mai com ara, amplitud de mires, i això demana necessàriament transcendir els legítims interessos personals i vetlar pels interessos col·lectius. I no parl només de l'àmbit universitari, sinó de qualsevol altre marc en què es desenvolupa l'activitat humana.

Si fa 3 mesos, en el meu parlament de presa de possessió, comentava que mai no hauria imaginat viure una situació social com l'actual, ara no puc ser gaire més optimista.

Els conflictes bèl·lics i les abominables catàstrofes humanitàries que s'esdevenen a tan sols 4 hores de vol de ca nostra fan un mal profund a l'ànima i esperonen reflexions sobre «el costat fosc de la força»... I no, no cal anar a *La guerra de les galàxies*. La secretària general ha citat na Simone Weil, i jo també ho faré, però en un context lleugerament diferent. Al seu assaig de 1940 *La Iliada o el poema de la força* deia que «La força manejada per altres s'imposa sobre l'ànima com la gana extrema, ja que consisteix en un poder perpetu de vida i mort. I és una imposició tan freda, tan dura com si fos exercida per la matèria inert». Impressiona, i molt, trobar una reflexió tan adient que esdevé universal, aplicable també ara, 85 anys després.

El descrèdit de la ciència, el negacionisme militant o la ignorància interessada de la Història. L'auge de propostes simplistes de solució a problemes seriosos i complexos, que s'han assajat ja en el passat i que han tengut resultats catastròfics... «Desconfia sempre d'una solució senzilla a un problema complicat», deia —sàviament— una vicerectora aquí present. Sembla com si la Il·lustració hagués passat de llarg, com si l'humanisme il·lustrat fos una anècdota curiosa del passat.

Com he dit ja moltes vegades, malauradament no en sé, d'Història, però tenc amics que sí que en saben (molts d'ells, formats a la UIB, per cert), i a la pregunta de si hem viscut mai, en temps recents, una situació comparable pel que fa a la crisi de valors i a posar en qüestió fins i tot l'ideal de democràcia, em respongueren que això ja va passar els anys 30 del segle passat. No sé si això és ben bé així o no, si els motius que conduïren a aquella situació són comparables als d'ara: em falten massa coneixements, però —certament— algunes semblances inquietants hi ha, i tots sabem què va venir després.

Com a societat democràtica, no podem permetre que es qüestionin aquells principis, aquelles conquestes col·lectives, que ens han permès un estil de vida que massa persones, massa sovint, donen per garantit.

I les universitats, encara menys.

El 2022, la Comissió Europea estableix com a objectiu textual, dins l'*European strategy for universities*¹, **«Donar suport a les universitats com a fars del nostre estil de vida europeu»**, i declara que «L'educació superior i la recerca a Europa donen suport al nostre estil de vida europeu mitjançant la seva triple orientació a: (1) la qualitat i rellevància d'unes competències adaptades al futur; (2) la diversitat i la inclusió, i (3) les pràctiques democràtiques, els drets fonamentals, els valors acadèmics i la llibertat de recerca científica».

Això està en clara sintonia amb el paper que l'informe Draghi de 2024, sobre el futur de la competitivitat europea, atorgava a les universitats, i al qual em vaig referir en el meu parlament a l'acte d'investidura.

¹ Comunicació adreçada al Parlament Europeu, Consell Europeu, Comitè Econòmic i Social Europeu i al Comitè de les Regions (18 de gener de 2022).

I això que descriu l'informe de la Comissió Europea és allò que, amb humilitat i perseverança, feim a la Universitat de les Illes Balears, convençuts que la solució a qualsevol problema i a qualsevol amenaça, des de les ja esmentades prèviament fins a les futures pandèmies, passant pel canvi climàtic i els imminents riscos que en deriven, ha de venir del coneixement.

A la Universitat, conream el coneixement: el produïm, el transmetem i el transferim. Som un ecosistema que executa les funcions de la docència, la recerca i la transferència de coneixent (que és allò que fa possible la innovació d'alt valor afegit). Un ecosistema que existeix amb el propòsit de ser motor de progrés i cohesió social a les Illes Balears, generador de riquesa —tant la mesurable com la intangible.

He repetit moltes vegades una idea que podria semblar massa òbvia com per insistir-hi. Però vivim en un temps en què no remarcar allò que és obvi significa, en el millor dels casos, oblidar-ho; i, en el pitjor, fer el joc a qui té interès a negar-ho. La universitat pública és molt més que una institució educativa: és un veritable catalitzador de progrés individual i col·lectiu, i un element decisiu en la vertebració del territori. És un espai que transforma vides i desenvolupa el talent, promou el pensament lliure i crític, i genera coneixement que millora el benestar de les persones i de la societat. No és cap casualitat que moltes de les idees i dels descobriments que han transformat més el món i elevat la qualitat de vida de les persones hagin sorgit de les universitats.

La secretària general ha resumit la memòria del curs passat amb tot allò que de bo hem aconseguit o ens ha passat, les nostres llums. I també les inevitables ombres: tot allò que podria haver estat millor o, encara més, podria haver «no estat».

Em correspon a mi referir-me a tot el que el nou curs acadèmic ens durà, fins allà —és clar— on un pot predir. Normalment, i com ja sabeu els qui sou aquí, no em sabia estar de fer algunes referències al darrer curs, complementant (i repetint sovint) les informacions que havia donat la secretària general a la memòria. Enguany resistiré aquesta temptació gairebé del tot.

He dit «gairebé», perquè no vull deixar de parlar d'un dels clàssics, que sempre he comentat en l'ocasió que avui ens convoca: el rànquing de Shanghai i la nostra posició.

El titular de premsa era «La UIB davalla un escalafó el 2025» i després —ja en lletra més petita— «36 universitats espanyoles figuren entre les mil millors del món, segons la llista de Shanghai d'enguany». En el cos de l'article, s'expliquen diversos aspectes d'aquest rànquing i s'acaben esmentant les universitats que pugen un escalafó (5), i, en negreta, les que el davallen, que són 8, en total, entre les quals, la nostra. La mateixa notícia, recollida pels mitjans de comunicació d'una altra comunitat autònoma que també té una única universitat pública que també davalla un escalafó, té com a titular: «La Universitat XXX se situa entre les 1.000 millors del món, segons el rànquing de Shanghai» (i, en aquest cas, la universitat en qüestió apareix 2 escalafons per sota de la UIB).

Tot això és cert. Cal, però, una mica de context. Segons Uhomes,² al món hi ha al voltant de 50.000 universitats, de les quals el rànquing de Shanghai en selecciona poc més de 2.500 i fa públiques les 1.000 primeres. El Sistema Universitari Espanyol constava, el curs 2024-25, de 92 universitats: 50 de públiques i 42 de privades. Entre les 1.000 primeres del món, n'hi ha 36 d'espanyoles, 35 de les quals són públiques. I una d'aquestes és la UIB, que ocupa la franja 20-25 en el conjunt de les universitats espanyoles i la 701-800 de l'àmbit mundial.

Naturalment, farem les reflexions adients i adoptarem, entre tots, les mesures que creguem oportunes. El rànquing de Shanghai és una classificació basada en la recerca, però és que el 50% del nostre contracte i, per tant, del nostre deure, és la investigació. De fet, si, com sembla, continuam ocupant posicions molt rellevants (entre les 100 i les 400 primeres del món) en determinats àmbits de coneixement (turisme i hoteleria, oceanografia, ciències de l'atmosfera, ecologia, psicologia, física) —i això és així des de fa anys: sense davallar i fins i tot pujant—, però en la posició global hem davallat lleugerament, és obvi que tenim molt de marge de millora en moltes d'àrees. No som jo només qui ho diu: ho ha publicat recentment un professor d'aquesta casa, precisament de la facultat d'Educació, en un dels mitjans locals.

Dit això, reprenc el discurs amb una mirada cap al futur, cap a l'any acadèmic que avui inauguram. Faig, però, una reflexió prèvia: he dit que la solució als problemes i amenaces ha de venir del coneixement, i que aquest és, precisament, l'objecte d'atenció de la Universitat.

² <https://en.uhomes.com/blog/how-many-universities-are-there-worldwide?> Dades de gener de 2025.

Cert. El coneixement tot sol, però, no basta per resoldre els problemes. És una condició necessària, però no suficient. Cal també voluntat política, i aquí és on entra el Govern.

El Govern de les Illes Balears ha apostat sempre per la seva universitat, i, des que tenc l'honor de representar-la, només puc tenir paraules de reconeixement sincer.

Pel que fa al present més immediat, presidenta, conseller, director general, ningú no pot dubtar de la vostra voluntat i disposició envers aquesta universitat, i us n'estam profundament agraïts.

Dues noves titulacions de grau finançades i una tercera en camí (Ciències de la Mar, el curs 2026-27); l'exempció de taxes de matrícula per als estudiants provinents d'entorns familiars més desfavorits; una nova residència d'estudiants en marxa; 18 milions d'euros per a un nou edifici de Ciències; 3 milions d'euros per completar el finançament obtingut per via competitiva per al projecte d'autoconsum energètic de la UIB —el més important de tot l'Estat, per cert—; la cessió del complex de recerca del ParcBit; actuacions diverses, grosses i petites, en matèria d'infraestructures al campus; 41 places noves de professor ajudant doctor, que s'afegeixen a les 28 dotades pel Ministeri; complements salarials per a les categories de professorat a temps complet més mal retribuïdes, que han permès atreure talent, tot i l'elevat cost de la vida a les Illes; l'augment del nombre de contractes predoctorals i postdoctorals (dels quals la UIB és la beneficiària principal); i, més recentment, la convocatòria de projectes de recerca autonòmics (dels quals, també, esperam ser-ne beneficiaris destacats).

Presidenta, autoritats: us cansareu de venir a inaugurar coses...

No m'invent res, i encara em deix coses per esmentar. Tot això és tangible.

Però hi ha un intangible que per a nosaltres és, fins i tot, encara més valuós: el diàleg sincer, cordial i fluid; l'entesa que hem bastit amb el conseller i amb el director general; i la lleialtat institucional com a forma de relació. Aquesta manera de fer ens permet avançar plegats, cercant sempre el bé comú d'aquesta terra i de la seva gent, a la qual ens devem, i projectant al món —la nostra «pàtria extensa»— tot allò que som capaços d'aportar.

Presidenta: no s'entendria que un rector desaprofitàs l'ocasió de demanar coses a la cap del Govern. Només us en demanaré dues: una d'intangible —continuar amb la relació Govern-Universitat que hem anat construint, i aprofundir-hi tant com sigui possible—; i una de

tangible —elaborar i signar un nou contracte-programa, un acord pluriennal de finançament que ens doni estabilitat i ens permeti concentrar les energies en allò que constitueix la nostra missió: generar, transmetre i transferir coneixement per fer florir encara més aquesta terra i crear riquesa, tant tangible com intangible.

Perquè, malgrat el redactat de les lleis, presidenta, no ho dubteu: la despesa en recerca, en educació superior, en definitiva, la despesa en la universitat pública no és una subvenció, és una inversió.

I no puc —ni vull— demanar sense oferir. Us oferim, presidenta, com fins ara, un rendiment de comptes exquisit i precís: directament, sempre que calgui, i periòdicament a través del Consell Social. Això entra en l'àmbit del que és tangible. Però, a la llarga, és més important allò que pertany a l'esfera del que és intangible i que forma part del nostre compromís de programa: us oferim una institució arrelada al territori, plenament connectada amb el món, capaç de ser referent cultural, social i acadèmic des de la pluralitat, el compromís i la cura; compromesa amb la preservació i la promoció de la llengua catalana i de la cultura pròpia de les Illes Balears, i alhora oberta a una visió internacional i global, que afavoreixi el diàleg intercultural i el respecte per totes les cultures i identitats.

Escau recordar, en l'Any Llompart que celebrem, allò que ell, castellanoparlant d'origen, escrigué: «Perquè els mots que altre temps jo no sabia m'han abocat al poble, als difícils carrers de la ventada, als indrets ablamats on he de viure i qui sap si morir».

Aquest és el nostre ADN —amb permís dels biòlegs—, i això és el que feim i farem, amb el suport, com sempre, del Consell Social, del Consell d'Estudiants, de la Junta de PTGAS, del Comitè d'Empresa i de la Junta de PDI, i de tots els òrgans i estructures —facultats, departaments, serveis— en què està organitzada la UIB.

I fruit de tot això, i també de feina que ve de molt enrere, em permet anunciar diverses fites memorables que, si cap catàstrofe natural o humana no ho impedeix, s'esdevindran al llarg del curs que avui inauguram.

Tendrem nous estatuts adaptats a la Llei orgànica 2/2023 del sistema universitari espanyol (la famosa LOSU). Ja sé que això té més aviat poc «glamur», excepte tal vegada per als

companys de Dret, però és absolutament necessari. Vull agrair molt sincerament a tots els qui, des de fa ja temps, hi fan feina en connexió amb altres universitats del G9.

Posarem la primera pedra del nou edifici de Ciències, aquell al qual m'he referit abans... Convid els qui sou aquí i tengueu curiositat, a fer una visita guiada per mi mateix a les instal·lacions actuals de la part antiga (la secció de Física) de l'edifici Mateu Orfila i Rotger. Ho dic per si algú dubta que això sigui un caprici del rector, per allò que ell, precisament, és físic.

Inaugurarem, cap a final de curs ja (entre març i juny de 2026), però encara dins aquest any acadèmic que avui encetam, la realització del major projecte d'autoconsum energètic de l'Estat espanyol. Un projecte que farà que el campus de la UIB sigui un referent —com a mínim europeu— en matèria d'autosuficiència energètica, sostenibilitat i mitigació de la petjada de carboni. I pel camí haurem reestrenat també els edificis Ramon Llull i Mateu Orfila i Rotger (secció de Química) (parets, finestres i cobertes aïllades tèrmicament, nova climatització i enllumenat, accessibilitat universal, etc.). Vull aprofitar l'ocasió per agrair la infinita paciència i col·laboració dels habitants dels edificis esmentats, que han suportat estoicament les molèsties causades per unes obres d'aquesta magnitud. Els puc assegurar que haurà valgut la pena i que aviat podran gaudir dels beneficis de la reforma.

Tot això era un somni l'any 2021. Ara serà una realitat gràcies al compromís i l'esforç ingent de determinades persones i serveis, que farà que el campus de la UIB sigui una mena de bombolla autosostenible, un model exportable i escalable. El meu agraïment més sincer a tots aquells qui ho han fet possible: des dels vicerectors i vicerector associat responsables, a l'imprescindible personal dels serveis involucrats.

També serem hostes, per primera vegada, del Congrés Nacional de Comunicació Científica, i seguirem hostatjant, per tercer any consecutiu, el major esdeveniment de divulgació científica: el Naukas. Moltes gràcies a tots els qui ho han fet i ho fan possible.

I també, al març de 2026, l'assemblea general de la CRUE es reunirà en aquest campus (fins allà on em consta, serà la segona vegada que la Conferència de Rectors de les Universitats Espanyoles es reuneixi a les Illes).

I deix per al final una cosa que em toca de prop i que m'il·lusiona especialment. El 14 de setembre d'enguany —d'aquí a nou dies— farà deu anys que es va detectar la primera ona

gravitacional. L'esdeveniment es va guardar en secret fins a l'11 de febrer de 2016, quan se'n feu l'anunci a escala mundial en una roda de premsa a Washington DC, a les 10.30 hores, hora local (16.30 h CET).

Quan, al setembre de 2015, molt poc després de la detecció —mantenguda en el més estricte secret—, la Dra. Alícia Sintes va venir al meu despatx de vicerector i m'ho va contar (insistent que no podia badar boca), em vaig emocionar. Tota la meva vida com a investigador en el camp de la relativitat general havia estat esperant que això s'esdevingués —perquè s'entengui: era la darrera predicció de la teoria que, des de 1916, quedava per comprovar—, i ara me n'assabentava per boca de qui havia estat estudiant de doctorat meva, i que havia contribuït de manera decisiva, a través del seu treball, al fet que aquesta detecció fos possible.

Crec que per a un mestre no hi pot haver satisfacció més gran que comprovar que un deixeble el supera tan brillantment. I per a un vicerector d'investigació —actualment, rector d'una universitat jove i que s'esforça— el goig més gran és saber que l'únic grup de recerca espanyol que va ser acceptat i que es va mantenir dins la col·laboració internacional LIGO (n'hi havia més al principi, però els en varen excloure perquè no assolien els estàndards exigits) és el de la seva universitat.

Si el 14 de setembre de 2015 es va poder determinar que el senyal detectat corresponia a la fusió de dos forats negres de trenta-tantes masses solars a uns 1.300 milions d'anys-llum de la Terra, fou gràcies al treball del grup de la UIB, que havia generat tot un catàleg de perfils d'ona. La resta ja és història: el 2017, el Nobel de Física es concedí *ex aequo* a tres científics: Rainer Weiss (traspassat fa només uns dies), Kip Thorne i Barry Barish, que ens va visitar i va gaudir de les instal·lacions del Mateu Orfila – secció de Física.

Celebrar deu anys d'aquesta efemèride m'emociona i m'il·lusiona. Aquells que parlaven de la UIB com la «Universitat Invisible de les Balears» no podien —ni poden— anar més desencaminats.

Sèneca escrigué: «Arribarà el temps en què una recerca diligent, al llarg dels segles, traurà a la llum les coses que ara romanen ocultes. Una sola vida, encara que fos tota consagrada al cel, no seria suficient per investigar un camp tan immens... Per això, aquest coneixement només es desplegarà a través de llargues edats successives. Arribarà un temps en què els nostres descendents s'estranyaran que nosaltres ignoràssim coses que per a ells seran del

tot evidents. Molts descobriments estan reservats encara als segles futurs, quan ja no restarà memòria de nosaltres».

Sembla que això hagués estat escrit pensant en descobriments com el de les ones gravitacionals, però, en realitat, val per a qualsevol branca del coneixement. Nosaltres, la Universitat, som dipositaris del llegat dels qui ens varen precedir, i tenim el deure de treure a la llum les coses que ara romanen ocultes i de passar el testimoni a les generacions que vendran.

I és per això que acab adreçant-me a vosaltres, els meus companys que formau la comunitat UIB, i reprenc la crida a l'amplitud de mires i a la generositat: a cercar el bé comú, perquè allò que és bo per a la comunitat és bo per a l'individu. Conrear els interessos individuals és —per descomptat— legítim, però no hauria d'entrar en conflicte amb l'interès col·lectiu. Al cap i a la fi, moltes de les coses que tenim i ens és permès de fer les devem, començant per jo mateix, al fet que som part de la Universitat, una institució que té una responsabilitat única en el progrés d'aquesta terra.

Entre tots hem fet de la UIB allò que és a dia d'avui. Partint del no-res, com ens recordava la secretària general en les paraules del rector Roig en l'obertura del primer curs de la UIB, el 1978-79, en què exhortava els membres de la comunitat universitària i els demanava entusiasme, esforç i imaginació, tot dient: «Serà difícil, però si aconseguim dur a terme el procés, aconseguirem una universitat racional, una universitat serena, una universitat lliure, una universitat democràtica, dedicada a pensar, a meditar, que això és la nostra universitat. Si això s'aconsegueix, haurem rendit un gran servei a la nostra universitat, al nostre país...». I jo m'atrevesc a afegir-hi: «... i al món».

Ho estam aconseguint, sense cap mena de dubte, però cal no errar el camí.

I acab ja. Escrivia, Sèneca, que «l'ànima, igual que el cos, necessita també d'algunes pauses...». Venim d'aquest temps de pausa, de vacances. Ara, amb l'ànima renovada i l'esperit serè, és hora de reprendre el camí al servei de la nostra missió compartida. Som-hi plegats!

Bon curs 2025-26 a tothom!